

LECTUURBEGELEIDING VOOR MENTAAL GEHANDICAPTEN

Bij de start van de lectuurbegeleidingsorganisatie (CORBIB) werd ondermeer geopteerd voor een project onder de titel : Lectuurbegeleiding voor volwassen licht en matig mentaal gehandicapten.

In het kader van dit specifieke project lag het voor de hand dat we beroep deden op TOEMEKA, omdat ook van hieruit reeds geruime tijd plannen bestonden om een deel van de werking toe te splitsen op lectuurbegeleiding voor mentaal gehandicapten.

Vanaf het prille begin van dit project bestond er reeds een hecht samenwerkingsverband met deze organisatie, TOEMEKA staat voor TOEGankelijkheid van de MEdia voor KAnsarmen. Het is een dienstencentrum voor begeleiding en vorming van volwassen licht en matig mentaal gehandicapten, met als specifieke invalshoek de media.

De ideeën rond de verdere uitwerking van het project zijn dan ook uit deze samenwerking gegroeid. De grondgedachte van waaruit het project vertrekt is het werken aan de toegankelijkheid van de samenleving, voor hen die door het grillige spel van de natuur niet voor vol worden aanzien, die door hun handicap nog al te gemakkelijk worden uitgesloten uit het samenlevingsgebeuren.

Meer specifiek door te werken aan de inhoudelijke toegankelijkheid van het boek, de cassette, het toneelstuk, de film... willen we een grotere toegankelijkheid van de maatschappij bekomen.

Waar willen wij naartoe ?

Wij stellen vast dat er geen geschikte lectuur bestaat voor volwassen mentaal gehandicapten, dat er nog steeds moet gezocht worden naar methoden om de media actief te leren gebruiken en dat er vanuit verschillende hoeken geïsoleerde pogingen gedaan worden om hieraan te werken. In het kader van dit project moeten we er ons op toeleggen om zoveel mogelijk informatieve bronnen aan te boren en om zoveel mogelijk beroep te doen op diensten die er toe kunnen bijdragen onze doelstellingen te realiseren.

Bij dit alles steeds in het achterhoofd houdend dat werken aan toegankelijkheid van de media een diepe en zinvolle betekenis krijgt, als we willen geloven in de positieve, creatieve mogelijkheden van de mentaal gehandicapten.

Lezen, kijken, luisteren is een recht voor iedereen, dus ook voor de volwassen mentaal gehandicapte. Wij moeten er ons meer bewust van worden dat het openbaar bibliotheekwerk voor iedereen is bedoeld, dus ook voor kansarme groepen.

De bedoeling van het project is enerzijds de mentaal gehandicapte leren genieten van lectuur en audiovisuele mogelijkheden ; waardevolle boodschappen die erin vervat zitten toegankelijk te maken. Anderzijds moeten bibliotheken zelf inhoudelijk toegankelijk gemaakt worden door aangepast onthaal en begeleiding van mentaal gehandicapten te kunnen verzekeren en door aangepaste lectuur en audiovisuele materialen ter beschikking te stellen.

We willen expliciet stellen dat licht mentalen zeker ook niet mogen vergeten worden, met als logische consequentie dat lectuurbegeleiding ook kan bekeken worden als lees- of schrijfverbetering. In de toekomst is het dan ook niet ondenkbaar dat de link gelegd wordt naar alfabetiseringsprojecten.

Samenwerking

Om daadwerkelijke resultaten te bereiken dringt een gecoördineerde werking zich op. Door o.a. de oprichting van een landelijke werkgroep kan er gewerkt worden aan de vooropgestelde doelstellingen.

De landelijke werkgroep wil de verschillende initiatieven vanuit die coördinatiefunctie stimuleren, begeleiden en uitdiepen. Daardoor wordt tevens de mogelijkheid gecreëerd om nieuwe initiatieven op te zetten. Daartoe wordt gewerkt aan samenwerkingsprojecten tussen instellingen, organisaties en bibliotheken.

De aanzet

Na het formuleren van de doelstellingen werd er overgegaan tot het uitwerken ervan. Er ging nog heel wat voorbereiding vooraf aan de oprichting van de landelijke werkgroep. Via een beperkt praktijkonderzoek enerzijds naar bibliotheken, anderzijds naar instellingen probeerden we te achterhalen wat er al aan vormen van lectuurbegeleiding voor mentaal gehandicapten bestond. Tevens wilden we vernemen welke noden en behoeften er ter zake leven en op welke concrete projecten rond inhoudelijke toegankelijkheid van de lectuur en rond het actief werken in de bibliotheek met mentaal gehandicapten zouden kunnen opgezet worden. Eveneens werden er langs deze weg kandidaten geworven voor de landelijke werkgroep.

Er werd een selectie gemaakt naar instellingen op basis van een eerder door TOEMEKA georganiseerd onderzoek. In de buurt van deze instellingen werden bibliotheken gecontacteerd. De gegevens van het onderzoek naar bibliotheken en instellingen hebben een zicht gegeven op de ideeën die er leven, de verwachtingen naar dienstverlening toe en de knelpunten die de bibliothecarissen of instellingsmensen ondervonden of voorzien.

De werkmodellen

- Keuzelijst boeken over mentaal gehandicapten. (1)
Door K.C.L.B.-CORBIB werd een keuzelijst uitgewerkt met boeken over mentaal gehandicapten. Om de beeldvorming bij het grote publiek te bevorderen kan deze keuzelijst veel dienst bewijzen. Hij bevat een honderdtal titels met korte annotaties en een moeilijkheidscode. Prof. Dr. Van Wallegghem zorgde voor de wetenschappelijke begeleiding.
- Keuzelijsten van boeken voor de doelgroep. (2)
Het blijkt overduidelijk dat er een schromelijk tekort is aan geschikt boekmateriaal voor volwassen mentaal gehandicapten. Bovendien bestaat er geen enkele aanwijzing over de bruikbaarheid van bestaand materiaal voor de doelgroep. De aanduiding : "Makkelijk lezen" bevindt zich nog in het beginstadium en beantwoordt trouwens niet helemaal aan het hier gesteld probleem.
Er werd dus besloten bestaand materiaal uit te testen op zijn bruikbaarheid voor de doelgroep. Om het terrein wat overzichtelijker te maken werd een thematische keuze gemaakt. Zo ontstond de testlijst natuurboeken. De lijst wordt door begeleiders in instellingen uitgetest, zodat we komen tot een aangepaste keuzelijst.
Eenzelfde procedure wordt voorbereid rond het thema levens- en relatieproblemen.
- Kreatief werken met eigen materiaal.
Mede door het gebruik van aangepast materiaal zochten de begeleiders in instellingen naar andere middelen. Vanuit de ervaringswereld van de mentaal gehandicapten werd gewerkt aan zelfgemaakte tijdschriften, fotoboeken en plakboeken. Dit materiaal en vooral de ervaringen worden geregeld uitgewisseld.
- Bibliotheekbezoek.
In overleg met de bibliothecaris worden de mentaal gehandicapten op aangepaste wijze vertrouwd gemaakt met de bibliotheek. Hiermee willen we bereiken dat ook voor hen de bibliotheek toegankelijk wordt.
- Boekenspel.
Omdat het boek voor mentaal gehandicapten een niet zo evident gegeven is, kan een goed uitgewerkte kennismakingsformule hen dichterbij het boek brengen. Vertrekend van een leestafel waaruit ze vrij een keuze kunnen maken, wordt via een gesprek hun keuze gemotiveerd. Belangrijk is hierbij dat de doelgroep zelf met boeken leert omgaan en dat de bibliothecaris en de begeleider heel wat ervaring opdoen m.b.t. tot hun keuze en hun omgang met boeken.
- Leesclub
Een eenvoudig verhaal dat hen aanspreekt dient als uit-

gangspunt voor een gesprek dat leidt tot verdere expressieve verwerking. Deze methode legt de band tussen lectuur en hun meestal spontane neiging naar motorisch uitdrukken van hun ideeën en gevoelens.

- Kadervorming

Voor de begeleiders en de bibliothecarissen worden vormingsdagen georganiseerd waarop het medium lectuur als vormingsmiddel voor mentaal gehandicapten wordt toegelicht en aangeleerd. Het feit dat men uit ervaring van anderen de ruime mogelijkheden leert ontdekken maakt dat deze vormingsdagen veelal een uitnodiging betekenen voor wie er nog niet mee bezig was, om de sprong naar werken met lectuur te wagen.

De bibliothecarissen ontdekken er de mogelijkheid om in hun bibliotheek ook aan deze doelgroep ruimte te bieden.

Besluit

Werken met lectuur bij volwassen mentaal gehandicapten lijkt voor de buitenstaander nog vaak een contradictie. De experimenten waarover we kunnen oordelen bewijzen duidelijk dat er ongekende kansen in schuilen voor vorming en integratie.

We zijn ervan overtuigd dat we hiermee nog maar in een beginstadium zitten. Uit de eerste experimenten groeiden nieuwe initiatieven en de mogelijkheden zijn nog ver van uitgeput.

De eerste stap is gezet op een terrein dat al te lang verwaarloosd werd.

Fons Valvekens

directeur CORBIB (Christelijke Organisatie voor Begeleiding
van de Bibliotheekgebruiker)

p/a Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Biblio-
theekvoorziening
Mutsaertstraat 32
2000 Antwerpen

NOTEN

- (1) De keuzelijst 'Nederlandstalige uitgaven over mentaal gehandicapten' : samengesteld door Prof. Dr. M. van Wallegghem, Marita de Sterck en Nicole Van Sandt, is te verkrijgen bij K.C.L.B., Mut-

saertstraat 32, Antwerpen. Tel. 03/232.77.94.

- (2) Die keuzelijst 'Natuurboeken voor moeilijke lezers', samengesteld door Nicole van Sandt en Marita de Sterck, is te verkrijgen op het sekretariaat van de VZW Centrale Dienst Toemeka, Maria Theresiastraat 36, 3000 Leuven. Tel. 016/23.01.03.